

Марија Ѓорѓиева Димова

(Екс)центрирани (и)стории

Секоја приказна којашто ќе одлучи човек да ја раскаже претставува еден вид цензура, таа ги спречува останатите приказни да го здогледаат светлото на денот... Историјата е природна селекција. Мутантните верзии на минатото се борат за доминација, искрснуваат нови факти, а старите вистини се притерани до ѕид, со превез на очите и ја пушат својата последна цигара. Само мутациите на силните преживуваат. Слабите, безимените, поразените зад себе не оставаат речиси ништо. Историјата ги сака само оние кои господарат со неа: тоа е однос на заемно поробување.

Салман Рушди. Срам

Анстракт: Овој текст е обид за интерпретација на романот Александар и смртта од македонскиот автор Слободан Мицковиќ, низ призма на постмодерниот историски роман, т. е. историографската метафикција. Романот создава апокрифна историја за античкиот освојувач Александар Велики, фикционално пополнувајќи ги празнините, т. е. «темните места» во официјалната историографија. Толкувачката рамка, главно, се фокусира врз теоретските концепции на жанрот. Идентификувањето на моделот на екс-центрирана и-сторија во романот на Мицковиќ има за цел да ги илустрира метаисториските импликации на книжевноста / романот во однос на историјата: начините на конструирање верзии на историјата со ревизионистички предзнак. Во овој случај, екс-центрираната историја реферира на ревидирање на историските записи, во насока на нивна реинтерпретација преку демистифицирање на ортодоксните верзии на минатото.

Клучни зборови: историографска метафикција, метаисторија, екс-центризам

Abstract: This text is an attempt to interpret the novel Alexander and Death (Alexander i smrtta) by Macedonian author Slobodan Mickovik through the prism of post-modern historical novel (historiographic metafiction). The novel creates an apocryphal history about the ancient conqueror Alexander the Great, fictionally and revisionistic filling the gaps, i. e. «dark areas» within the official historiography. The interpretative framework, mainly, is based on the theoretical conceptions of this genre. The aim of the identification of the model of ex-centric (hi)story in Mickovik's novel is to confirm the metahistorical implications of the literature/novel regarding history: the way of constructing the versions of history with revisionistic presage. In this case,

ex-centric hi-story refers to the revision of historical record, in the sense of its re-interpretation through demystifying or debunking the orthodox version of past.

Key words: historiographic metafiction, metahistory, ex-centrism

Анотација: Этот текст – попытка интерпретировать роман «Александр и смерть» македонского писателя Слободана Мицковича об Александре Великом сквозь призму постмодернистского исторического романа, т. е. как метафигцию историографии. Анализ произведения, в основном, основывается на теоретической концепции жанра. Раскрытие признаков модели экс-центризма и-стории в романе Мицковича имеет целью обнаружить метаисторический подтекст литературы / романа при освещении событий истории: приемы создания исторической версии с целью переосмысления. В этом случае экс-центрированные и-стории излагают точку зрения на исторические свидетельства с целью их новой интерпретации путем демифологизации ортодоксальных версий прошлого.

Ключевые слова: метафигция историографии, метаистория, экс-центризм

Историографските метафигции, во контекст на тенденцијата да ги демонстрираат облиците на вкрстување меѓу историографијата и книжевноста, ја нагласуваат историската условеност на книжевноста, односно дискурзивната структурираност на историографијата, притоа, фокусирајќи се и врз идеолошките импликации на односот знаење – моќ. Оттаму, голем број од романите го проблематизираат прашањето на легитимитетот: чија историја преживува, чија вистина е легитимирана, чија приказна е раскажана, кој ја има улогата на последен раскажувач. Токму овие прашања се актуелизирани и во романот Александар и смртта (1992) од македонскиот писател Слободан Мицковиќ (1935–2002). Романот претставува една од раните книжевни тематизации на историската фигура на Александар Велики / Македонски, којашто станува прилично експлоатиран книжевен, историски, идеолошки и политички топос во последниве две децении во македонската литература и култура. Објавен во специфичен историски период (осамостојувањето на Македонија од повеќедеценското партиципирање во федералната заедница на СФРЈ), романот на Мицковиќ ги афирмира алтернативните, литерарните перцепции на историјата и на историските фигури, дискретно сугерирајќи ги неопходните демитологизирани, деепизирани, демистифицирани и антропоцентрирани перспективи во толкувањето на минатото. Во прилог на тоа оди и романескното зумирање на историски настани коишто се недоволно познати во историографијата. Конкретно, романот ја фокусира временската отсечка од смртта на Александар Велики во Вавилон до преносот на неговите посмртни останки во Мемфис. И, додека историскиот архив непорекливо го верификува постоењето на големиот освојувач, главно, низ призма на неговите освојувачки подвизи, ќе остане замолчен по однос на оние аспекти врз коишто се фокусира романот. Мицковиќ ќе го искористи овој вакуум во историографските записи, па, за таа цел, ќе се «ослободи» и од присуството на императорот – присутна е само мислата за него, сеќавањето на него и желба-

та да се влезе во трагата на последните денови од неговиот живот и, уште повеќе, да се следи неговата судбина по смртта. Притоа, «темните места» во историјата ќе послужат како повод за воспоставување на ревизионистичките релации кон историските записи.

(РЕ)КОНСТРУИРАНИ (И)СТОРИИ

Запаметено останува само она што е раскажанао. Но, тоа не значи дека она што е раскажано навистина се случило така како што е раскажано.

Зденко Лешиќ. Книга за Тара

Александар и смртта ја потврдува жанровската припадност кон историографската метафикција, исполнувајќи ги основните параметри на романите кои се «саморефлективни и кои, парадоксално, полагаат право на историските настани и личности» (Хачион 1996: 19). Во контекст на спецификите на постмодернистичкиот историски роман, Елизабет Веселинг ја дефинира саморефлективноста како постапка или збир постапки кои ја проблематизираат претпоставената директна врска меѓу двете нивоа на кои упатува поимот историја: *res gestae* или рамништето кое се однесува на историските настани и *historia rerum gestarum* или рамништето кое упатува на наративите кои се однесуваат на тие настани¹. «Во објективистичките епистемологии *historia rerum gestarum* се зема како идеално рефлектирање на *res gestae*. Тие две нивоа се посматраат како две страни на истата медалја што ја прави амбивалентноста на терминот ‘историја’ делумно прифатлива» (Веселинг 1991: 82–83). Според тоа, саморефлективноста во историографските метафикции ја истакнува недостапноста на минатото, што ќе рече дека саморефлективноста претставува начин на изложување на автономијата на наративите за историските настани по однос на самите настани, упатувајќи, многу повеќе, на мета-рамништето на историската репрезентација (одошто на рамништето на објектот на репрезентација). Рестриктивното специфицирање на саморефлективноста во историографската метафикција Веселинг го конкретизира преку употребата на две основни постапки: експлицитните коментари врз потрагата по минатото од страна на ликовите / нараторите и мултиплицираната фокализација, која ја открива субјективната обележаност на интерпретациите на минатото без да дискриминира меѓу одделните интерпретативни верзии. Овие стратегии посредуваат и во воспоставувањето на епистемолошката рамка во романот, во смисла на тематизирање на прашањата кои се однесуваат на достапноста на историјата: «достапноста и циркулацијата на знаењето, односно неговите лимити и неговите различни структурирања од различни перспективи» (Мекхејл 2001: 9). Притоа, епистемолошката рамка

---

¹ Веселинг разликува два типа саморефлективност, именувани како правење историографија и правење историја. Иако се разликуваат на рамниште на применетите постапки, нивната цел е идентична: да упатат на ограничувањата со коишто се соочува секој пристап кон минатото – било романсиерски, било историски.

ги интегрира и интерпретативните аспекти, со оглед на тоа што романескната саморефлексиивност го потенцира стремежот кон пронаоѓање валидни интерпретации на историјата, повратно, афирмирајќи го интересот за неа преку проблематизација на облиците на историското знаење.

Имајќи ги предвид овие прелиминарии, Александар и смртта станува податлив за анализа фокусирана врз оние негови тематски и структурни одлики кои се потпираат врз пошироките онтолошки, епистемолошки и метаисториографски прашања, коишто ги истражуваат можните релации меѓу структурните одлики на наративните текстови и нивните епистемолошки импликации и кои ги истакнуваат субјективитетот, релативноста и конструктивитетот на знаењето. Во романот на Мицковиќ носител на тие аспекти е ликот – наратор, Архидеј: тој е учесник / посматрач и сведок кој ја обликува стварноста во сопствени, наративни обрасци. Од таа позиција, оружарот говори за императорот врз основа на своето искуство со него (во минатото) и врз основа на непосредната перцепција на актуелните погребни активности. Иако Архидеј е учесник во настаните за кои известува, сепак, начинот на којшто е воспоставена врска-та меѓу настаните и нивната наративна репрезентација (врз што, впрочем, се фокусира романот) упатува на заклучокот дека дури и сведокот може да понуди единствено фрагментарен и персонален поглед, полн со предрасуди и со рестрикции. Романот го свртува вниманието врз неизбежните посредувачки облици на достапност на минатото – врз наративно приопштените искуства и сеќавања, продуцирани од страна на оние кои биле вовлечени во настаните и кои ги интерпретираат од својата гледна точка. Во таа насока се и наративните техники кои ја тематизираат процесуалноста на за-пишувањето и на фабрикувањето актуелни репрезентации на историјата. Варијантите на автореференцијално и интертекстуално проблематизирање на конвенциите на историографијата и структурното истакнување на субјективитетот и на конструктивитетот, еднакво, придонесуваат во афирмирањето на проблематизирачкиот поглед врз минатото. Практично, целиот метафикционален комплекс во романот (и автореференцијалните и интертекстуалните елементи) ги сигнализира суштинските поместувања кои се констатираны и во современата историографија: префокусирањето на интересот од «историјата како серија минати настани» кон «историјата како активност на историчарот» (Анкерсмит 1994: 176).

Метаисториографските аспекти во Александар и смртта ги артикулираат ставовите на историографската теорија по однос на природата на пишувањето историја како процес на наративизација на минатото и по однос на природата на архивот како комплекс од текстуализирани остатоци од минатото. Во таа насока, романот на Мицковиќ ја потврдува својата егземпларност: и романескната структура и експлицитните коментари од страна на нараторот упатуваат на можноста минатото да се пре-осмислува и да се пре-вреднува преку процесите на наративизацијата и, во истовреме, потенцирајќи ја текстуалната природа на историскиот референт. Овие аспекти се интегрирани и во комплексната и хибридна природа

на записот – сведоштво, чиешто создавање се наоѓа во средиштето на романот. Дневничко – епистоларната природа на записот е надополнета со и врамена во коментаторско – автореференцијалната рамка. Овој формат на за-пишано сведоштво ја сугерира дискрепанцата меѓу минатото и запаметената верзија за минатото, меѓу стварноста и субјективните искуства, односно меѓу настаните и нивните за-пишани репрезентации, при тоа давајќи приоритет на втората позиција во парот. Интериоризираната тематизација на односот меѓу прототекстот и метатекстот, меѓу предлошката и дневничкото известување, меѓу сведоштвото и ретроспективните и дистанцираните коментари кои, еднакво, се однесуваат и на осведоченото (настаните) и на запишаното сведоштво, практично, го отвора просторот за проблематизација на релацијата меѓу двете рамништа на кои реферира амбивалентниот поим историја: рамништето на настаните (*res gestae*) и рамништето на наративите за тие настани (*historia rerum gestarum*), меѓу «историјата како што е искусена» и «историјата како запис на нешто што се случило во минатото» (Анкерсмит 1994: 174).

Следејќи ја свеста која се обидува «да го сфати, да го интерпретира и да го асимилира знаењето» (Веселинг 1991: 193) за минатото, романот на Мицковиќ ја фокусира тензијата меѓу двете рамништа, при тоа, проширувајќи го фокусот и врз прашањето за улогата на ре-интерпретациите во односот кон историјата. Повратно, интерпретативните маневри што се изведуваат во просторот меѓу тие две рамништа (кои во романот се партикуларизирани преку осведоченото и сведоштвото) резултираат во нагласувањето на статусот на историската реалност како конструкт: таа може да се де-формира, да се пре-обликува, да се фалсификува, да се де-мистифицира, да се конструира. Впрочем, и нарацијата во прво лице треба да се сфати како постапка која ја потенцира субјективноста на когницијата. Оваа ре-интерпретативна димензија е интензивизирана и преку автореференцијалните коментари кои упатуваат на неизбежните деформации и интервенции што произлегуваат од рестриктивната позиционираност на сведокот, но и од субјективната обележаност на неговите толкувања. Во тој контекст, Александар и смртта е илустративен и по однос на начините на коишто «саморефлексивното откривање на средствата на историското истражување и нарацијата ги реализираат коментарите кои се однесуваат на разбирливоста и на репрезентацијата на минатото» (Веселинг 1991: 118). Постапувањето на наративниот сублимат на сопствените сведоштва за историјата во средиштето на романот е постапка на романескно тематизирање и проблематизирање на историјата што, во крајна линија, ја потврдува констатацијата на Линда Хачион за актуелноста на историографските метафикции: «Историјата, било да е таа јавна колективна свест за минатото или приватна ревизија, или дури издигнување на приватното искуство до јавна свест таа, недвосмислено, го сочинува епицентарот на ерупцијата во современата фикционална активност» (1996: 164).

Во согласност со премисите дека субјектот ја обликува стварноста според сопствените преференции, во романот се фиксирани токму обидите на Архи-

деј Потивов, како учесник во и сведок на настаните за коишто известува, да ја вербализира својата перспектива, да ја раскаже својата приказна, да ја конструира сопствената верзија. Но, во крајна линија, фиксирани се обидите да се обезбеди единствено фрагментарен, селективен и пристрасен приказ на настаните за коишто известува. Токму на ова рамниште во романот на Мицковиќ препознатлива е варијантата саморефлексивност што Веселинг ја именува како правење историографија. Преку неа се «изложуваат ограничувањата на историското истражување и на наратијата на начин кој на преден план ја поставува конститутивната улога на имагинацијата во продуцирањето верзии на историјата» (Веселинг 1991: 120). Значи, романескните рефлексии врз методите на историското истражување и наратијата упатуваат на начините на коишто «субјективната имагинација» деформирачки интервенира врз рамништето на *res gestae* и, на тој начин, упатуваат на пристрасната и на селективната природа на историското знаење, на недоверливоста на изворите и автономијата на наративните конвенции, како општи места за историчарот и за романсиерот. Оваа саморефлексивна стратегија е фокусирана врз проблематизирање на пристапите кон минатото, поставувајќи ги објективноста и автентичноста на историското знаење како конечна цел на проблематизација и сомневање на историското знаење, првенствено, свртувајќи го вниманието врз «личните интереси и мотиви кои ја поттикнуваат потрагата по минатото» (Веселинг 1991: 121). Историографските метафизики ја афирмираат идејата за која постои широк консензус меѓу теоретичарите на историјата и на книжевноста: актуелните верзии за минатото, нужно, конституираат пристрасно знаење. Токму упатувањето кон постоење различна верзија, врз што се фокусира Архидеј, посредно, го сугерира аспектот на пристрасност, на необјективност и на парцијалност на историското знаење. «Дури и описот на сведокот нуди ограничувачка интерпретација на она што се случило: сè зависи од позадината на неговото знаење, од околностите, од аголот на гледање, од неговата намера» (Хачион 2003: 76). Во таа смисла, романот ја илустрира генералната тенденција во постмодернистичкиот роман: да се потврди дека секоја верзија на историјата конструира пристрасно знаење.

«Сето тоа го пишував зашто мене ме засегаало, зашто јас сум бил присутен, јас тоа сум го доживувал, тоа на мене се однесувало и ме возмугувало» (1992, 267)¹.

«Она што го знам ме фрла во тежок очај а она што не го знам, што се случува зад мене, или што го гледам а не го виѓавам и не го разбираам, сигурно би паднал во безнадежна неподвижност» (1992: 300).

---

¹ Цитатите се наведуваат според: Мицковиќ, Слободан. 1992. Александар и смртта. Скопје: Култура.

Признавањето на несигурноста на сведокот е начин на оградување од она што се наоѓа надвор од неговиот перцептивен домен, надвор од неговото искуство и од неговото сеќавање. Затоа, секој негов извештај упатен до Аристотел е мотивиран од желбата и од потребата «да испишувам сè што ми минува низ главата» (Мицковиќ 1992: 21) и е проследен со прекумерната употреба на јазичните сигнализатори на рестриктивната позиција на сведокот («не знам», «мислам», «може», «тоа сигурно го знам», «не знам, не сум сигурен», «барем колку што јас знам», «ми се чини», «се надевам», «се сеќавам»). Процесот на конструкција, илустриран низ напорите на Архидеј да го сочини сведоштвото, константно е филтриран и низ коментарите кои го врамуваат сведоштвото и кои, на тој начин, ја одржуваат врската меѓу нараторот – сведок и неговиот запис – сведоштво. И токму автореференцијалната враменост на сведоштвото станува носител и на свеста на сведокот за неможност да се обезбеди кохерентен и веродостоен опис на настаните, патем, сигнализирајќи ги проблемите на коишто наидуваат пристапите кон историјата:

«Знам, треба да скусам и да ти го соопштам само она што се случува, но не можам» (1992: 29).

«Но, да, морам да се вратам кон текот на настаните, да ги следам по ред, да ги опишувам онака како што сум ги видел и доживеал. Можеби е добро што доцнам со пишување и со опишувањето зашто откога нешто ќе помине, колку се оддалечува низ времето како да го гледаш од поблиску» (1992: 42).

«Но, еве сега самиот се фаќам, во сеќавањето, како сум смислувал како нешто ќе ти соопштам дури тоа се случувало пред мене, или се тало и се роело во мене» (1992: 267).

Првото рамниште на коментарите се однесува на дискрепанцата меѓу појдовната намера која го иницира создавањето на сведоштвото и неговата конечна реализација, меѓу желбата да се понуди веродостојно претставување на настаните и трансформациите кои ќе ја растворат веродостојноста. Прво, нараторот експлицитно ја открива целта да обезбеди сведоштво чијашто веродостојност ќе биде легитимирана преку позицијата на непосреден сведок и учесник во настаните за кои известува:

«Боледуваше, јас тоа го знам, зашто бев постојано крај него, но сакаше тоа да не се види, да не се дознае» (1992: 5).

«Ќе пишувам за Александар, за сè што стана со него» (1992: 7).

«Александар умре и јас седам и ти пишувам за него. Имам некое матно и страшно чувство дека дури сега почнува неговиот живот, со смртта.

Дека сега, допрва и слободно ќе се види што стана со него, во него и од него» (1992: 8).

«Со труд да му го пренесам сето она што се случуваше точно како што било. Та кога тоа го пишував, како мојот сопствен глас да ми го шепотеше, збор по збор, и виденото, и помисленото и чуеното. Писалката сама ги исполнуваше зборовите, послушна и покорна» (1992: 17).

«Нека остане како сведоштво на некој од блиските на Александар. Можеби ќе има и други пишувања. Можеби Птоломеј ќе го опише животот на Александар. Но, ете замислувам како Селеук ги бележи своите мисли за Александар» (1992: 23).

Второ, нараторот, експлицитно, ги открива амбициите да го ситуира сведоштвото во рамката на историографските сведоштва / записи:

«А сакав убаво да ти изложам, сè по ред, со постапност, со логична поврзаност како кај старите историчари кои го одбираат најинтересното и најважното од сè што се случило» (1992: 24)¹.

«Сакав еден ден да ја почнам вистинската историја на владеењето на Александар. На пергамент, за да трае» (1992: 281).

Трето, коментарите, кои го дополнуваат и го филтрираат елементарното рамниште на сведочење – известување, паралелно, реферираат и на трансформациите на коишто се подложени претходно поставените цели: првично, се открива потребата за дополнување и за ревидирање на напишаното, а, потоа, следува и конечното признание за немоќта и неуспехот да се реализира појдовната цел:

«Но сега знам дека таа моја намера, таа искрена желба отиде во неврат, ја однесе водата» (1992: 24).

«Ти пишувам извадоци од нешто што треба да биде цело, но се чини, нема никогаш да биде напишано. Ќе ги читаш ли овие зборови, неповрзани, недоречени, нецели, и дали ќе ти појаснат нешто што не го знаеш?» (1992: 21).

«Токму како што и јас сум негов промашен толкувач, поранешен а никогашен оружар, кој од својата тесна и несовршена знаја сака да проникне во нешто што далеку го надминува» (1992: 39).

---

¹ Овој цитат може да се чита и како алузија на почетокот од Плутарховата историја за Александар Велики. Плутарх. Александар Македонски. Скопје: Детска радост, 1994.

«На многу места ракописот е пречкртуван со права цврста линија и тие места за мене не постојат. Секаде, кај што сум ја надвил писалката и раскажувањето пошло на страна, иако таа ми се отимала, сепак сум и дал да ја повлече таа црта која го поништува напишаното, му го става знакот кој ја открива лагата, измамата, мојот беден напор да избегам од вистината» (1992: 313).

«Во времето на војните ги праметкував папирусите, ги препрочитував, пречкртував, додавав, менував, та може и сум им го расипал редот и редоследот. Но, потоа ги оставив, ги забравив... И сега, во осумдесетипеттата година, ме стемнува во истиот тој ден кога повторно ја земам писалката само за да кажам дека сето она што сум го пишував, што сум го правел и што сум го живеел пред овој долг, педесетгодишен ден, за мене не било, не постоело, дека го пречкртувам сето тоа со една долга црта низ средината на пишаното во сите врзопи папирус» (1992: 322–323).

«Во тие три дена ги препрочитував моите папируси. Беше тоа приказна што ја напишал некој Архидеј Потивов, збунето и вцашено човече, загубено во својата беда и несреќа» (1992: 324).

Второто рамниште на коментарите, понудени од страна на Архидеј, содржи и пошироки метаисториографски импликации, кои може да се посматраат и во насока на сигнализирање на селективно – интерпретативните ограничувања на секој запис за минатото. Во романот, свеста за тие рестрикции и интервенции е афирмирана како една од причините за неуспешно реализирање на намерата на оружарот. Значи, расчекорот меѓу првичната претензија на сведоштвото кон веродостојноста на историографските записи и експлицитно изразеното сомневање во можноста за доследна изведба, посредно, предупредува на неизбежната интерпретативност и селективност врз коишто се темелат односите кон историјата. Прво, ги илустрира начините на кои секоја текстуализација на минатото, многу повеќе, го дополнува или го преработува она што го претставува, одошто да се статусира како веродостоен извор кој ги открива фактите за минатото. Второ, упатува на неминовната текстуалност на знаењето за минатото, предупредувајќи и на вредноста и на ограничувањата на неизбежниот дискурзивен облик на тоа знаење. Во романот на Мицковиќ, овие димензии се манифестирани во коментарите кои ја истакнуваат ре-интерпретативната интервенција на за-пишувачот и кои функционираат како средство за вградување на метаисториографските рефлексии по однос на преокупацијата со субјективните модуси на претставување на стварноста.

«Сето ова од Алкалез го извлекував збор по збор, со многу прашувања и потпрашувања и сега го излагам не токму како што тој го рекол, туку како што јас го сложив, за себеси» (1992: 53).

«Но, учителу, кому му се обраќа оној што нешто пишува? Никому, секому. И еден чуден навев ми доаѓа од прочитаново: јас пишував за себеси, и пишуваново мене ми е упатено. Та ете, кога пишуваме некому, што и да соопштуваме – себеси се откриваме. Како јас ги читам писмата што ми ги упатува Птоломеј? Не го читам само она што тој сака да ми го напише, туку и она што говори за него и во напишаното и во премолченото» (1992: 266–267).

«Но и тој, и Калистен не дека не ја знаел вистината. Ја знаел и не еднаш сум ја слушал од неговата уста. Но, ете и тој, пишувајќи, себеси се искажал. Онака леснозборен но и лесноумен, превртлив и додворлив, целиот беше влегол во своето пишување за Александар» (1992: 269).

Несомнено, дел од коментарите во романот кои имаат и пошироки, метаисториографски импликации, се во функција на откривање на генералната метаисториографска позиција на историографските метафигури. Во таа смисла, во романот може да се препознаат двете рамништа каде што се реализираат метаисториографските аспекти, а кои, имплицитно, реферираат и на промените евидентирани во историографски контекст – по однос на позицијата на историчарот, и по однос на предметниот интерес на историографијата. Од една страна, препознатливи се артикулациите на дел од актуелните историографски концепции кои го констатираат присуството на автореференцијалните елементи во историографијата и кои, посредно, упатуваат на активната улога на историчарот: тој, многу повеќе, ја конструира одошто ја реконструира историјата, што, во крајна линија, ја поддржува тезата дека историјата не е само она што го конструираме, туку, исто така, и проблематичен конструкт. «Историите повеќе како да не се читаат толку заради запознавање на минатата стварност за која говорат. Денес, пред сè, ги читаме како автореференциски структури кои нè воведуваат во сложениот процес на селективните одлуки на историчарот, а со тоа и во етичко-политичкиот комплекс на седиштето на неговиот дискурс» (Бити 2000: 28). Од друга страна, препознатливи се и референциите кон проширениот интерес на историографијата за подрачја, кои, традиционално, биле занемарени или потценети како ирелевантни.

Нараторот, константно, свртувајќи го вниманието врз проблематичните аспекти во сведоштвото и, особено, врз процесите на неговото за-пишување ја потврдува тезата дека секој приказ на минатото резултира во серија верзии кои зависат од и се конструирани од страна на оној чиешто интереси и перспективи го иницираат, но и го рестрицираат пристапот. Притоа, не се доведува во прашање постоењето на минатото, туку единствено човековата способност и не-моќ да го знае вистинскиот курс на историјата, што, секако е една епистемолошка тема: се демонстрира на перспективистичката природата на знаењето, така што во епистемолошката рамка се доведуваат во пра-

шање и процесите на трансмисија на знаењето, имплицирајќи го односот кон историјата како чин на интерпретација. Романот, односно неговиот наратор го искусува и го илустрира начинот на којшто процесот на константни ре-интерпретативни проекции на историјата се трансформира во епистемолошка несигурност.

«Токму како што и јас сум негов промашен толкувач, поранешен а никогашен оружар, кој од својата тесна и несовершена знаја сака да проникне во нешто што далеку го надминува. Учителу, разбери го и мојот пелтечав напор нешто да ти објаснам и да ти откријам. Ти ќе го препознаеш и ќе го отфрлиш она што произлегува од самољубието кое секогаш несреќно се вкрстува со незнаењето (подвл. – М. Ѓ.). Помини го сето тоа низ твојата островидна и безмилосна промисла, та така ќе може да ти се открие нешто од вистината за Александар» (1992: 39).

Третото рамниште на коментарите на нараторот ги открива механизмите на воспоставување на односите меѓу историјата и книжевноста, главно, преку имплицитното сугерирање на заедничките наративни елементи, односно заедничкиот статус «како дискурси, како човечки конструкти, како системи на означување» (Хачион 1996: 163). «Историјата и книжевноста не постојат сами за себе и по себе. Ние ги конституираме како објекти на наше разбирање. Историографските метафикции ја додадоа историјата на листата субјективни човечки конструкти» (Онега 1995: 96). Во таа смисла, голем број романи се фокусираат врз процесите на обезбедување смисла на минатото, и следствено, врз откривањето на конструираната природа на значењето. Оваа димензија се манифестира на рамништето на коешто романите ја демонстрираат дистинкцијата настан – факт: меѓу настанот, кој не поседува значење и меѓу фактот како дискурзивен конструкт, којшто е изведен со посредство на прашањата кои им се поставуваат на настаните, односно со посредство на перспективите од коишто се иницира и се реализира интересот за тие настани. Во тој контекст, на преден план е поставена улогата што ја добива нарацијата во процесите на генерирањето значење за настаните, во процесите на нивното дискурзивно впишување, односно во процесите на претворање на трагите од минатото во историски обележана репрезентација.

Архидеј, преокупиран со процесот на создавање за-пишано сведоштво, всушност, е преокупиран со процесите на осмислување на минатото (сопственото и, паралелно, она на императорот или, во крајна линија, заедничкото минато). За тоа говори и двојната обележаност на сведоштвото, кое дневничко – мемоарски упатува на настаните за коишто известува и кое, паралелно, е обележано со автореференцијалните коментари кои се однесуваат на самиот приказ. Низ тоа двојство романот ги следи дилемите и обидите на Архидеј да ги трансформира фрагментите од минатото во дискурзивна целина, да ја конструира сопствената вистина преку изборот факти, покажувајќи дека изборот, во голема мера, зависи од селективниот и од пристрасниот

пристап на известувачот. Одржувајќи го активниот, коментаторски однос кон сопствените, но и кон туѓите записи – сведоштва Архидеј, практично, потврдува во која мера раскажувачот (на приказната и / или на историјата) ги конструира фактите, давајќи им партикуларно и (историски) контекстуализирано значење на настаните. Дел од метаисториографски рефлексии упатуваат на отсуството на значенската димензија во настаните, потврдувајќи дека «човекот е homo fabulans којшто го обликува своето хаотично искуство во обрасци на значење преку раскажувањето приказни» (Нининг 1997: 223). Спојот меѓу саморефлексивноста и историската референција кон историските настани и личности е во функција на проблематизација на историското знаење, во функција на демонстрирање на проникнувањата меѓу фактите и фикцијата, кои се допуштени внатре во рамки на моќта и границите на наративизацијата. Впрочем, целиот тој процес е интериоризиран во Александар и смртта: фокусот е поставен врз процесите на обликување на сопственото искуство во одредени значенски обрасци (позицијата на нараторот-сведок), но, паралелно, автореференцијалните коментари го насочуваат вниманието и врз комплексот процеси на пишување, на читање и на толкување на историјата. Токму двојниот фокус го потенцира сознанието дека значењето се формира во однос на субјектот и, во конкретниов случај, во однос на и во зависност од неговите ревизионистички и децентрирачки позиции. Повеќекратната позиционираност на оружарот како учесник – посматрач – сведок во / на настаните и повеќекратната обележаност на неговото сведоштво како дневнички запис за настаните и како коментаторска проблематизација на сведоштвото и на осведоченото, допуштаат во романот на Мицковиќ да ја препознаеме онаа варијанта саморефлексивност што Веселинг ја именува како правење историја. Во прилог на евидентирањето на оваа варијанта саморефлексивност оди и фактот што во средиштето на романот е поставен фикционалниот лик-наратор, кој е фиксиран во процесот на за-пишување на сведоштвото. Оваа постапка го овозможува балансот меѓу ретроспективната позиција и актуелната перспектива: Потивов е претставен како учесник во создавањето на историјата и, на тоа рамниште, е афирмирана саморефлексивната варијанта, која како свој објект на рефлексивност го зема рамништето *res gestae*. Во крајна линија, овој облик саморефлексивност манифестира сомневање и во базичниот скелет на историјата, т. е. во историските настани, конечно, сведувајќи ја историјата на субјективни перцепции и конструкции. Од друга страна, записите на нараторот го изложуваат правењето на историјата и како процес на создавање приказна. «Приказните се неизбежни средства за да се ориентираме себеси во конфузниот и во хаотичниот свет, но секогаш постои опасност кога некоја од нив сака да воспостави монопол» (Веселинг 1991: 135). Оттаму, наративната верзија на оружарот се легитимира преку децентрирачкото позиционирање по однос на хегемонијата на историографските «големи наративи». Во таа смисла, Александар и смртта го илустрира «наративниот пресврт»: «недовербата во големите наративи» резултира во генерирањето мнош-

тво наративи – «мали», локални, ограничени, условни, привремени – чијашто легитимација се условува од «ситуацијата на нивното раскажување, од идентитетот и од интересите на раскажувачите и од публиката, од целта со која се раскажува» (Мекхејл 2002: 6). А наративниот конструкт на оружарот, постојано, ја докажува својата зависност и условеност од овие критериуми.

И на ова рамниште саморефлексивност, препознатливи се дел од метаисториографските димензии во романот. Во согласност со тезите на Елизабет Веселинг, историографската метафикција ја изложува автономијата на нарративните конвенции, манифестирајќи длабока свест за нивната обликувачка природа по однос на историската стварност. Во таа смисла, романот на Мицковиќ се придружува кон оние историографски метафикции кои се фокусирани врз демонстрирање на процесите на наративно компонирање на настаните. Крајната импликација на овие демонстрации е сугерирањето дека настаните не го сочинуваат изворот на историјата, со оглед на тоа што нивната препознатливост и разбирливост е обезбедена со посредство на дополнителна и наративно устроена структура на свеста. Оттаму, присуството на «очигледна фигура која раскажува» (Хачион 2003: 63) го нагласува конструираниот поредок на настаните, наметнат од спознајно-дополнителна и ретроактивна позиција.

«Веќе неколку дена ништо не напишав и сега не знам како ќе го изложам сево безредие кое е во мојата глава, како, повторно, низ пишување во да го преминам сиот ужас што го доживеав. Безредие е, хаос и кошмар во моето сеќавање од дните што поминаа» (1992: 24).

«А ете, брзам да ти соопштам што се случи на собирот но писалката ме води на друга страна, како самата да пишува, како да бега да ти го опише она за што јас сакам да те известувам. Верувај учителу, тоа е една подмолна битка меѓу мене и ова парче дрво што треба врз папирусов да го набои она што јас сакам. Но тоа си има своја желба, свој ум, и ми ја води раката, ми ги пишува буквите, ми ги насочува сеќавањата и мислите таму каде што сака» (1992: 28).

Ре-интерпретативната тензија што се воспоставува и меѓу минатото на коешто се реферира и сегашноста од каде што се иницира и се реализира интересот и односот кон минатото, но и меѓу одделните верзии на историјата, историографските метафикции ја сугерираат како општо место и во историографски и во книжевен контекст: и во двете области се афирмира интензивната (теориска и текстуална) самосвест за процесите на наративно обликување на минатото, а коишто се реализираат во сегашноста, свест за херменевтичката врска меѓу актуелната активност и (минатиот) отсутен предмет на тоа делување, покажувајќи дека знаењето за минатото станува прашање на репрезентација, на конструкција и на интерпретација, која и самата секогаш е контекстуализирана. Тоа е паралелизмот на којшто предупредува и

Линда Хачион: «Да се пишува историјата или историската фикција, значи да се раскажува, да се (ре)конструира по пат на селекција и на интерпретација» (1984: 231).

(ЕКС)ЦЕНТРИРАНИ (И)СТОРИИ

Таму каде што има глас, има и говорник.

Дон Барт. Изгубен во лунапаркот

Архидеј Потивов, од позиција на учесник, на сведок, на известувач и на коментатор на доживеаното и на виденото, застапува рестриктивна перспектива од којашто се обидува да ја изведе сопствената верзија на настаните, ограничена со логиката со којашто се служи. Но, подоцнежното откажување од таа верзија, односно фрлањето сенка на сомневање врз капацитетите да обезбеди веродостојно сведоштво, неспорно, има и пошироки импликации, чиешто исходиште треба да се лоцира во романескните манифестации на екс-центризмот. Од една страна, коментарите на нараторот, како носители на епистемолошките аспекти во романот, ја афирмираат перспективистичката природа на знаењето со што, посредно, ја поткопуваат идејата за создавање конечно и сигурно знаење што ќе послужи како адекватна рамка за легитимирање на конечна и аподиктична Вистина. «Постмодернистичките романи отворено тврдат дека вистините постојат само во множина, никогаш само една Вистина; и ретко постои лагата *per se*, туку само вистините на другите» (Хачион 1996: 185). Од друга страна, односот на сведокот спрема сопственото сведоштво станува индикативен и во насока на нагласување на улогата на субјективитетот, сугерирајќи го постоењето на минатото како интелектуален конструкт и потенцирајќи ја зависноста на дискурзивното конструирање на историскиот факт од селективните предрасуди на оној кој го актуелизира односот кон историјата. Во прилог на де-центрирачките суб-верзии оди и констатирањето на неминовните автореференцијални импрегнации на пристапите кон минатото: фактот што записот, кој претендира да биде компетитивен извештај на историографските записи, всушност, многу повеќе, сведочи за за-пишувачот, за неговите искуства и перцепции, посредно, ја сугерира неминовната интерпретативна враменост на пристапите кон минатото. Оваа позиција е реализирана преку обидите на Архидеј да ја сведе историјата на вид (авто)биографија, да ја редуцира историската фигура (Александар) на сопствената свест и сеќавање, што, во крајна линија, го поставува личното искуство како извор на «јавната» / колективната историја. Впрочем, и хибридна природа на записот упатува на намерата на сведокот да го конструира сведоштвото, паралелно, како генератор на «јавната» и на «личната» историја, со свест за позицијата од каде што се изведуваат тие конструкции. Аналогно на тоа, и текстуалната саморефлексиивност во романот е двојно насочена: и кон настаните кои се репрезентирани во приказната, и кон самиот чин на наратија. Конечно, релациите што ги воспоставува нараторот и во коишто е ситуиран и самиот тој, како и можноста да се евидентираат премини-

те меѓу записот и неговите коментари, допушта односот кон запишаното сведоштво ги индицира ре-интерпретативните и манипулативните проекции кои го пополнуваат просторот меѓу она кое било и она кое е запишано за него, меѓу оној кој знае и она што го знае.

«Ако сум исполнет со стеснетост и страв пред луѓето, тука, меѓу четириве сида, со белината на папирусов имам храброст да бидам онаков каков што никој не ме знае» (1992: 269).

«Тоа се сеќавања во кои најмалку го има Александар. И колку што го има, него го товари една одмаздничка рака, оваа рака што и сега ја држи писалката... Зошто? Само затоа за да си го видам во она што произлегло од движењата на оваа рака, своето мало гнасно лице на човек кој немал свој живот, на послушник кого никој не го терал да биде тоа, на подмолен, низок и беден одмазник врз еден голем човек, онаму кај што тој не може да се брани. Тука, во папирусов, зашто лежи неподвижен во театарот. Срамно е сето тоа што го правев и што го правам. Гнасно и долно» (1992: 268).

«Та како во самото мое срце да се сместил еден мал, суров, безобзирен Александар» (1992: 277).

Пристрасноста и предрасудите со коишто е оптоварен Архидеј (а за што е свесен и тој) и врз коишто го темели својот запис, недвосмислено, говорат за манипулативната обоеност на перспективата и на верзијата што ќе биде произведена. Присуството на манипулативните, «очигледно контролирачки наратори» (Хачион 1996; Нининг 1997) како доминанта во историографските метафигури е во функција на разбивање на стабилната гледна точка и, посредно, во функција на сугерирање на лимитираните перспективи на знаењето. Во Александар и смртта овие наративни стратегии претставуваат еден експонент на де-центрирачките тенденции во романот. Меѓутоа, доведувајќи ги во прашање и сопственото гледиште и сопственото сведоштво, манипулаторската позадина на сведокот упатува и на оспорувањето на секој авторитет како основа и гаранција за обезбедување апсолутно знаење и конечна вистина, вклучително, и авторитетот на сведокот. «Дури и описот на сведокот нуди ограничувачка интерпретација на она што се случило: сè зависи од позадината на неговото знаење, од околностите, од аголот на гледање, од неговата намера» (Хачион 2003: 76). Де-центрирачките импулси на Архидеј се двојно насочени. Од една страна, тие претставуваат облик на субверзија што води до проблематизација на монументализмот како предмет на интерес во традиционалната историографија (но, и на традиционалниот историски роман) и до проблематизација на «големите наративи» на историјата, коишто ќе обезбедат цврста епистемолошка рамка за легитимирање на тие интереси кои, пак, се само партикуларизација на идејата за историјата како телеолошки осмислен

процес на прогрес и на еманципација. Од друга страна, де-центрирачките импулси упатуваат на улогата на периферното и на маргинализираното со што се сигнализираат проблематизирачките ориентации кон различните облици на централизација и кон преосмислување на релациите центар - периферија. Затоа, во Александар и смртта отсуствува фокусот врз големите историски настани и личности (освојувачките походи и триумфи на Александар), а во корист на поставување на акцентот врз перспективите на маргинализираните (оружарот), односно оние кои официјалната историографија ги игнорира во својот интерес да ја пишува историјата на хероите и на победниците. Поместувањата од историските процеси кон субјективните искуства и перцепции на маргинализираните фигури се потврдуваат и со фактот што романескниот фокус е поставен врз перцепцијата на настаните, а не врз самите настани, врз посматрачот / сведокот, а не врз историските процеси / фигури¹. Пошироко, се индицира поместувањето на интересот од историските процеси врз жртвите, врз губитниците и врз маргинализираните учесници во тие процеси.

Експлицитните манифестации на екс-центризмот во Александар и смртта се поврзани со нараторот, чијашто маргинализирана, периферна позиција е евидентна на неколку рамништа: и по однос на неговото социјално потекло, и по однос на статусот во државната хиерархија и по однос на пасивноста која го изедначува со безначајноста на предмет.

«Јас сум бил од оние од третиот ред. Од оние кои најмалку се истакнуваат, кои стојат одзади, молчаливи... Се чини дека оние од третиот ред немаат пријатели, немаат доверливи и блиски луѓе, ниту познати, ниту случајно сретнати... Затоа сме, може, ние од третиот ред, молчаливи и повлечени» (1992: 7).

«Секогаш сум бил во сенка. Во големата, тешка и затемнувачка сенка на Александар» (1992: 11).

«Јас неговиот придружник, неговата сенка, неговиот слуга кој повеќе немам што да бидам во животот... Јас кој сум бил дел од неговата облека, од неговото богатство, состав на неговите ергели и свериници, дел од воздухот кој го опкружува, зафрлок во неговата оружарница, можам ли да бидам нешто друго? Не, сигурно до крајот на животот ќе останам она што сум бил под Александар – ништо. О, да, бев назначен за негов личен оружар. Тоа беше мојата улога во животот која никогаш не сум ја извршувал како што треба, која ја мразев» (1992: 27).

«Никогаш, за ништо мојот збор не бил ниту баран, ниту ценет» (1992: 30).

---

¹ Во прилог на тоа оди и фактот што дејството во романот опфаќа кус временски исечок - од смртта до привремениот погреб на Александар Велики.

«Моето несреќно име кое ми го даде покојниот татко беше избрано во чест на Архидеј, синот Филипov. И многупати тоа име сум го почувствувал како срам и навреда зашто го носи и маломумникот од царската куќа» (1992: 206).

«Та и целиот живот и ми беше од навика, многу малу правев нешто по своја волја и одлука» (1992: 261).

«Сите тие титули беа празни, без никакво значење. Ги добивав само за да му одобрувам на Александар со климање на главата кога ќе му потребаше сведок или потврдител на она што го кажува» (1992: 275).

Архидеј го чувствува врз себе товарот на маргинализираноста, како и свеста за посебноста на својата визура, и тоа, паралелно, го освестува во својот однос кон сведоштвото кое, меѓу другото, станува и средство за реализација на неговите де-центрирачки тенденции. Оттаму, процесот на записување на сведоштвото, се реализира како де-центрирачка субверзија и детронизација насочена кон монументалноста на императорот и, особено, кон претставите и перспективите кои го потхрануваат тој центар. «Да се биде екс-центричен, значи да се биде на границата или на маргината, да се биде внатре, а сепак надвор, значи да се има различна перспектива» (Хачион 1996: 122). Од тие причини, во средиштето на романот е поставена перспективата на оружарот, чијшто екс-центризам го профилира сведоштвото кое, во крајна линија, е изведено како облик на дерогирање на центарот: меѓу другото, се проблематизира божественото потекло на императорот преку потенцирање на неговите човечки слабости.

«Но, да, знаеш и ти дека можеше или умееше да биде и човек со многу добродетели, со многу мали, секојдневни слабости. Самољубен и чувствителен како и некои од музите и хировит и своеглав како хетера. Чудни споредби, мислиш? Но јас барем знам дека имаше во него некоја устојчива женска каприциозност која не умееше да ја сокрие иако се срамеше од неа. Во тие мигови, кога ќе видеше на моето лице дека го препознавам тој негов проклет привик на природата, ќе светнеше, двобојно во неговите очи омраза. Омраза кон мене кој ја знае неговата слабост. Но, таа болна точка која самиот тој најмногу ја чувствуваше беше најневината и најзабавната страна на неговиот карактер. Можеби само во кругот на некогашните твои ученици од Миеза, тој бидуваше подобар, попитом и помек одошто во миговите на таа своја смешна каприциозност» (1992: 15).

Интерпретативно-манипулативните интервенции на сведокот ги откриваат и личните интереси кои го иницираат сведоштвото: записот на Архидеј ја компензира неговата «замолчена» перспектива и неговата подредена позиција. Впрочем, и нараторот, ретроактивно, ги соопштува мотивирачките координати

на сведоштвото, објаснувајќи ја својата верзија како «приказна што ја напишал некој Архидеј, збунето и вцашено човече, загубено во својата беда и несреќа» (Мицковиќ 1992: 324), како сведоштво за Александар, којшто е перципиран како «суров господар и лош сонувач» (Мицковиќ 1992: 39). Елизабет Веселинг, во анализата на постмодернистичките иновации на историскиот роман, го посочува тематизирањето на персоналната потреба за враќање кон минатото како еден од индикаторите за ограничувањата со кои се соочува пристапот кон историјата-пристрасноста, селективноста и нивните деформиращки интервенции (1991: 122).

Сведоштвото на оружарот, како облик на суб-верзија на доминантните перспективи, ја демонстрира својата комплексност и раслоеност како резултат на растргнатоста меѓу двете цели: меѓу потребата да се понуди веродостојно сведочење и можноста да се обезбеди, единствено, манипулативно и пристрасно сведоштво. Некогашниот оружар, користејќи ја новостекнатата позиција на раководител со подготовките околу привремениот погреб на императорот и, следствено, моќта што ја добива како непосреден сведок на настаните за кои известува, всушност, ја поседува и моќта на оној кој знае и кој ќе го преточи знаењето во сопствена дискурзивна конструкција. Практично, тоа е потврда на инверзивното преосмислување на позициите меѓу центарот и периферијата: доминантна станува гледната точка на оној кој бил игнориран, немоќен, замолчен во минатото за кое говори, а кој се обидува актуелната моќ да ја потврди преку вербализација на сопствената верзија / приказна.

«Но, јас! Јас кој ретко говорам, а гласот не ми префрлува од еден до друг крај на одајата, јас кој сиот живот сум шепотел, сега, наеднаш извикувам како да треба да ме слушне цела многуилјадна фаланга! Сега, кога него го нема, сите можеме да ја покажеме силата, волјата и моќта» (1992: 81).

Припадноста кон редот на мајоризираните и пасивноста на некој кој «цел живот молчи, слуша и памети», го легитимираат статусот на Архидеј на сведок кој поседува особено висока мнемоничка моќ што, повратно, може да се сфати и како давање кредибилитет на сведоштвото. Сепак, кредибилитетот не е во насока на афирмирање на врската со историските настани, туку во насока на потенцирање на ре-интерпретативните процеси и интервенции на сведокот со што, посредно, се сугерира неговата активна улога. «Историографската метафикција не се стреми да ја каже вистината, туку да доведе во прашање чија вистина е кажана. Таа не ја поврзува вистината толку со барањата за емпириска проверливост, туку, многу повеќе, ја оспорува основата на секое барање за проверливост. Како историчарот или романсиерот може да го проверат кој било историски опис во однос на неговата мината емпириска стварност?» (Хачон 1996: 207) Повторно, тоа е потврда на конструктивистичките прашања што ги отвора романот.

«Јас сум сигурен дека сето она што го кажа Просул го пренесувам точно. Мојата меморија е за приказ, ти го знаеш тоа учителу. Зашто целиот мој живот малку зборував а повеќе слушав. Слушав и паметев. Читав и паметев. Размислував и го паметев размислувањето. Но говорот на Просул сигурно сум го ослободил од оние застрашувања и споредби кои тој секогаш во изобилство ги прави та го пренесувам повеќе по запаметената смисла (подвл. – *М.Г.*), одошто според запомнатите зборови» (1992: 203).

Во прилог на парадоксот што произлегува од контрадикторното двојство на афирмација и на субверзија на сведоштвото, секако, треба да се сфати и односот меѓу центарот, вон-центричното и де-центрирачкото, а во насока на редефинирање на тој однос. Во контекст на постмодернистичките парадокси и контрадикции, кои учествуваат во проблематизирачките поткопувања на она што е општоприфатено и во контекст на епистемолошкиот скептицизам, секој облик на экс-центризам, нужно, го претпоставува афирмирањето на центарот по однос на којшто ќе се идентификува и наспроти којшто ќе се постави субверзивно. Во таа смисла, и Хачион заклучува дека секој процес на де-центрирање, нужно, се потпира врз центрите кои ги оспорува (1996: 109). И токму врз позадината на тие парадокси треба да се толкуваат и обидите на оружарот за деградирање на императоровата мегаломанија и, истовремено, одбивањето да се одрекне од личната одговорност за «јавната» историја. Конечно, во тој парадоксален контекст треба да се ситуираат и откажувањата на Архидеј од сопствените записи и неговото признание:

«Еве, дури ги чекам нив, го пишувам ова горко признание дека нема самозалажување, нема бегане ниту спас. И во вториот мој живот јас бев роб. Бев сенка на Александар. Му го сокрив гробот но доагаа до мене гласови дека му бил направен во Мемфис величествен погреб, дека е погребан во Александрија, дека неговото тело е во Вавилон» (1992: 325).

Александар и смртта на Слободан Мицковиќ го проблематизира постоењето на апсолутната и на конечната вистина за минатото, а во корист на тезата за постоењето единствено серија верзии кои зависат од и се конструирани од страна на учесникот / сведокот, што ќе рече, кои не се едноставно откриени во минатото. Во таа насока, оголувајќи ги процедурите на правење смисла што ги спроведува ликот-наратор, во фокусот на романот е поставен еден крајно субјективно димензиониран пристап, обележан со висок степен на емоционална и на когнитивна посветеност на оружарот. Меѓутоа, и покрај својата упорност, наративниот глас не нуди конечна референцијална точка: сè што афирмира тој, тоа е личното и историското знаење како перспектива, историскиот факт како конструиран (а не даден), сведоштвото како интерпретација и ре-интерпретација. На тој начин, романот ја сугерира неизбежната субјективност која лежи зад процесите на селекција, на интеграција и на

интерпретација на фактите и, посредно, ја афирмира субјективноста како поткопување на претензиите кон историската вистина.

Литература

1. Ankersmit, R. Frank. 1989. *The Reality Effect in the Writing of History: The Dynamics of Historiographical Topology*. Amsterdam: Noord-Hollandsche.
2. Biti, Vladimir. 2000. *Strano tijelo pri/povjesti*. Zagreb: Hrvatska Sveučilišna Naklada.
3. Wesseling, Elisabeth. 1991. *Writing History as a Prophet: Postmodernist Innovations of the Historical Novel*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
4. McHale, Brian. 2001. *Postmodernist Fiction*. London and New York: Routledge.
5. McHale, Brian. 2002. *Constructing Postmodernism*. London and New York: Routledge.
6. Nünning, Ansgar. 1997. «Crossing Borders and Blurring Genres: Towards a Typology and Poetics of Postmodernist Historical Fiction in England since the 1960's», *European Journal of English Studies*, No.2, pp. 217–238.
7. Onega, Susana. 1995. «British Historiographic Metafiction», *Metafiction*. Ed. by Mark Currie. London and New York: Longman, pp. 92–104.
8. Hačion. Linda. 1996. *Poetika postmodernizma: istorija, teorija, fikcija*. Novi Sad: Svetovi.
9. Hutcheon, Linda. 1984. «Canadian Historiographic Metafiction», *Essays on Canadian Writing*, 30, str. 228–238.
10. Hutcheon, Linda. 2003. *Politics of Postmodernism*. London and New York: Routledge.

Сведения об авторе:

Мария Гѐргиева Димова,

доцент

кафедра общего и сравнительного литературоведения

Факультет филологии «Блаже Конески»

Свв. Кирилла и Мефодия.

Преподает теорию литературы и литературную герменевтику,
член Общества сравнительного литературоведения Македонии,
член Международной ассоциации по сравнительному литературоведению (AIRC / ICLA),
член Европейской сети по сравнительным исследованиям (REECL / ENCLS).

Область научных интересов:

теория интертекстуальности,

история литературы.

Изданы книги:

Модели интертекстуальности в романе (2003), *Метатекст* (2009),
Намерение и интерпретация (2011), перевод на макед. кн. Ю.М. Лотмана «Семиосфера»
Повторната средба на Клио и Калиопа («Повторная встреча Клио и Каллиопа») (2012)
(Скопье, Республика Македония)

Марија Гѐргиева Димова,

е вонреден професор
на Катедрата за општа и компаративна книжевност
на Филолошкиот факултет «Блаже Конески»
при Универзитетот Св. Кирил и Методиј
(Скопје, Република Македонија).

Ги предава предметите Теорија на книжевност и Книжевна херменевтика.

Член е на Друштвото за компаративна книжевност на Македонија,
член е на Меѓународната асоцијација за компаративна книжевност (AILC / ICLA),
како и член на Европската мрежа за компаративни истражувања (REECL / ENCLS).

Потесно подрачје на научен интерес:
теорија на романот, теорија на интертекстуалност,
односот книжевност-историја.

Објавени книги:

Модели на интертекстуалност во романот (2003), Метатекстови (2009), Интенција и
интерпретација (2011), Повторната средба на Клио и Калиопа (2012),
Превод од руски јазик на Семиосфера од Јуриј М. Лотман.

Associate Professor
Department of General and Comparative Department
of General and Comparative Study of Literature
Faculty of Philology «Blessed Koneski»
Sts. Cyril and Methodius
(Skopje, Republic of Macedonia)